

**ภาวะผู้นำมุ่งบริการของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนสามัคคีธรรม
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2**
**THE SERVANT LEADERSHIP OF SCHOOL IN THE SAMAKKEET THAM SCHOOL GROUP
UNDER THE JURISDICTION OF THE PHRA NAKHON SRI AYUTTHAYA PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE, AREA 2**

ชัยยศ คงบุรี¹ สุชาติ เสวตบดี²

Received : July 19, 2026

Revised : August 2, 2026

Accepted : September 19, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ภาวะผู้นำมุ่งบริการของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนสามัคคีธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2) แนวทางการพัฒนา ภาวะผู้นำมุ่งบริการของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนสามัคคีธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2 ประชากร ได้แก่ ครูโรงเรียนกลุ่มสามัคคีธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2 จำนวน 6 โรงเรียน ครูจำนวน 119 คน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 92 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหาจากแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

ผลการวิจัย: พบว่า 1) ภาวะผู้นำมุ่งบริการของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนสามัคคีธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 โดยรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ การอุทิศตนเพื่อพัฒนาบุคคล รองลงมา คือ การเสียสละ และต่ำสุด คือ การโน้มน้าว 2) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำมุ่งบริการของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนสามัคคีธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 จากประเด็นสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้ 1) ด้านการตระหนักรู้ คือ ผู้นำต้องตื่นตัวอย่างมีไหวพริบ เข้าใจประเด็นปัญหา ต้องเปิดรับการตระหนักรู้สู่ความรู้แจ้งและมีความคิดที่ยอดเยียมอย่างสร้างสรรค์ 2) ด้านการให้บริการ คือ ผู้นำต้องใส่ใจอุทิศตนต่อการให้บริการคนอื่นก่อนความ ต้องการของตนเอง พยายามแสวงหาหนทางเพื่อการตอบสนองความต้องการของสังคมมากกว่าความต้องการขององค์กร 3) ด้านการอุทิศตนเพื่อพัฒนาบุคคล คือ ผู้นำต้องมีความเชื่อมั่นว่าคนมีคุณค่าภายในมากกว่าสิ่งที่เห็นจากภายนอก อุทิศ ตนเพื่อพัฒนาบุคคลแต่ละคนและทุกๆ คนภายในองค์กร

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำมุ่งบริการของผู้บริหารโรงเรียน

¹นักศึกษานิเทศศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

²อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ ดร. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

Abstract

The objectives of this research were: 1) investigate the service-oriented leadership of school administrators within the Samakkhitham School Group, under the jurisdiction of the Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area Office 2; and (2) identify strategies for developing the service-oriented leadership of these administrators. The study population comprised teachers from six schools within the Samakkhitham School Group, totaling 119 individuals, with a sample size of 110 participants. The research utilized questionnaires and structured interviews as data collection instruments, with additional insights provided by three expert interviews.

The research results revealed that:

1. The overall service-oriented leadership of the school administrators was rated highly, with the highest average score in the domain of dedication to personal development. This was followed by healing, with persuasion receiving the lowest score.

2. Based on expert interviews, ten key areas were identified as critical for the development of service-oriented leadership. These included: 1. Awareness: Leaders had to be proactive, perceptive, and understand the underlying issues, remaining open to self-awareness and cultivating creative and exceptional thinking. 2. Service: Leaders were expected to prioritize the needs of others over their own, striving to address societal demands more than organizational goals. 3. Commitment to Personal Development: Leaders recognized the intrinsic value of individuals, dedicating themselves to fostering the growth of each member within the organization.

Keywords : The servant leadership of School

บทนำ

“...ผู้ให้การศึกษาระดับใดสาขาใดก็ตาม รวมทั้งผู้บริหารการศึกษาด้วยต้องปฏิบัติงาน ด้วยความ เข้าใจกัน มีความสัมพันธ์ร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด และกว้างขวาง สนับสนุนส่งเสริมงานของ แต่ละสาขาแต่ละ ระดับขึ้นมาเป็น ขึ้น เว้นจากความขัดแย้งและเบียดเบียนกันโดยเด็ดขาด ความเจริญ ทางการศึกษาของชาติที่ ทุกคนต้องการจึงมี ประสิทธิภาพขึ้นมาได้...” พระบรมราโชวาทในพิธี พระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิต นักศึกษา วิทยาลัยวิชาการศึกษา (สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ 2560, น. 34) เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงการ จัด การศึกษาจากหน่วยงานทุกระดับทุกสาขา รวมถึงผู้บริหารการศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา ที่ต้องปฏิบัติงานภายในองค์กรของตนด้วยความร่วมมือกัน จึงจะทำให้เกิดความเจริญทางการศึกษา ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการทำงาน ในขณะเดียวกัน สังคมโลกยุค ปัจจุบันเต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารที่ทำให้ต้องคิด วิเคราะห์ แยกแยะ และมีการตัดสินใจที่ รวดเร็วเพื่อให้ทันกับ เหตุการณ์ในสังคม เป็นแรงผลักดันที่ทำให้หลาย ประเทศต้องปฏิรูปการศึกษา คุณภาพของการศึกษาจึงเป็นตัวบ่งชี้ สำคัญประการหนึ่งสำหรับความพร้อมใน การเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน 2555, น. 3) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ในส่วนของกลุ่มโรงเรียนสามัคคี ธรรม เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ผ่านมามีปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นหลาย ประการ เช่น ด้าน คุณภาพการศึกษา พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและผลคะแนนการทดสอบ ระดับชาติ จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้สูงขึ้น และด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา พบว่าการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาจำเป็นต้องพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งส่งเสริม และพัฒนาครู ประกอบกับ ผู้วิจัยได้ รวบรวมข้อมูลจาก ข้อเสนอแนะและสิ่งที่ควรพัฒนา โดยสรุปพบว่าผู้บริหารควรให้ขวัญและกำลังใจ ในการปฏิบัติ หน้าที่ของ ครู และบุคลากร อย่างทั่วถึงและยุติธรรม ให้มีความสำคัญกับงานวิชาการ กำหนด เป้าหมายชัดเจนและ ดำเนินการตามโครงการต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

จากปัญหาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำมุ่งบริการของผู้บริหาร สถานศึกษาสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 เพื่อนำผลของการวิจัยนี้เป็นแนวทางในการ พิจารณา วางแผน และกำหนดนโยบาย ถึงความสำคัญของ ภาวะผู้นำมุ่งบริการของผู้บริหารสถานศึกษา และ เพื่อเป็น สารสนเทศให้ผู้บริหารสถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำมุ่งบริการของผู้บริหาร สถานศึกษา ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษา ภาวะผู้นำมุ่งบริการของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนสามัคคีธรรม สังกัด สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนา ภาวะผู้นำมุ่งบริการของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนสามัคคีธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

วิธีการวิจัย

1. วิธีการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง คือ ข้าราชการครูโรงเรียนกลุ่มสามัคคีธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2 จำนวน 6 โรงเรียน ครูจำนวน 110 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรพื้นฐาน ประกอบด้วย เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน

ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน 10 ประการ 1) การเป็นผู้ฟังที่ดี 2) การยอมรับและเห็นใจผู้อื่น 3) การเอื้อยยา 4) การตระหนักรู้ 5) การโน้มน้าว 6) การสร้างมโนทัศน์ 7) การมองการณ์ไกล 8) การให้บริการ 9) การอุทิศตนเพื่อพัฒนาบุคคล 10) การสร้างชุมชน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนสามัคคีธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ จำนวน 2 ฉบับ ดังนี้

เครื่องมือฉบับที่ 1 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น (Opinionnaires) แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ , อายุ , วุฒิการศึกษา , ตำแหน่ง , ประสบการณ์ทำงาน ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบในลักษณะแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ 1) การเป็นผู้ฟังที่ดี 2) การยอมรับและเห็นใจผู้อื่น 3) การเอื้อยยา 4) การตระหนักรู้ 5) การโน้มน้าว 6) การสร้างมโนทัศน์ 7) การมองการณ์ไกล 8) การให้บริการ 9) การอุทิศตนเพื่อพัฒนาบุคคล 10) การสร้างชุมชน

เครื่องมือฉบับที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างโดยจะดำเนินการหลังจากที่แปลผลและสรุปผลใน เครื่องมือฉบับที่ 1 เสร็จเรียบร้อยแล้ว เพื่อใช้สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับแนวทางการสมรรถนะผู้บริหาร สถานศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์สถานภาพส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ เพศ , อายุ , วุฒิการศึกษา , ตำแหน่ง , ประสบการณ์ทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง ซึ่งมีการกำหนดประเด็นคำถามไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ การสัมภาษณ์เป็นไปในแนวทางประเด็นคำถามเดียวกัน

4. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือเป็นแบบสอบถาม โดยแบ่งเป็นขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาหลักการ แนวคิดทฤษฎี วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำผลการศึกษามาสร้างเป็นเครื่องมือตามกรอบแนวคิดของการวิจัยซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบในลักษณะแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยเรียงจากค่ามากที่สุดไปหาค่าน้อยที่สุด ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert's five rating scales) โดยกำหนดน้ำหนักคะแนน ดังต่อไปนี้

5 หมายถึง ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด	มีคะแนนเท่ากับ 5
4 หมายถึง ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนอยู่ในระดับมาก	มีคะแนนเท่ากับ 4
3 หมายถึง ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง	มีคะแนนเท่ากับ 3
2 หมายถึง ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนอยู่ในระดับน้อย	มีคะแนนเท่ากับ 2
1 หมายถึง ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนอยู่ในระดับน้อยที่สุด	มีคะแนนเท่ากับ 1

2) สร้างแบบสอบถามตามขอบเขตของเนื้อหาแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงของ เนื้อหา (Content Validity) และนำมาหาค่าความสอดคล้องโดยใช้เทคนิค IOC (Index of Item Objective Congruence) ได้ค่าความตรงของเนื้อหาและโครงสร้าง เท่ากับ 1.00

3) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับโรงเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 6 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 5 คน รวมเป็น 30 คน

4) เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว จากนั้นนำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ตามวิธีของครอน บาค (Lee J. Cronbach, 1978) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α – Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.953

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ ถึงผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มโรงเรียนสามัคคีธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2) ส่งและเก็บรวบรวมแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ (Google Forms) โดยกำหนดรายละเอียดดังนี้ โรงเรียนเชียงรากน้อย (ทรัพย์-สังเวียน เหาบัตย์อนุสรณ์) จำนวน 36 ฉบับ โรงเรียนวัดธรรมนาถ จำนวน 23 ฉบับ โรงเรียนบ้านบางกระสั้น (โรงงานกระตาศอุปลัมภ์) จำนวน 15 ฉบับ โรงเรียนวัดเปรมปรีชา จำนวน 13 ฉบับ โรงเรียนวัดบางเคียน จำนวน 12 ฉบับ โรงเรียนวัดราษฎร์ศรัทธาธรรม จำนวน 11 ฉบับ รวมทั้งสิ้น 110 ฉบับ โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย

3) สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1) การวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามมาจัดระบบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปของคอมพิวเตอร์

2) การวิเคราะห์สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาสถานศึกษา โดยสถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยพิจารณาค่าเฉลี่ยของคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้ให้ข้อมูลแล้วนำไปเทียบกับเกณฑ์ตามแนวคิดของเบสท์ (John W. Best, 1970 P. 190) ดังนี้

4.50 – 5.00	แสดงว่า ภาวะผู้นำบริการของผู้บริหารโรงเรียน ฯ อยู่ในระดับมากที่สุด
3.50 – 4.49	แสดงว่า ภาวะผู้นำบริการของผู้บริหารโรงเรียน ฯ อยู่ในระดับมาก
2.50 – 3.49	แสดงว่า ภาวะผู้นำบริการของผู้บริหารโรงเรียน ฯ อยู่ในระดับปานกลาง
1.50 – 2.49	แสดงว่า ภาวะผู้นำบริการของผู้บริหารโรงเรียน ฯ อยู่ในระดับน้อย
1.00 – 1.49	แสดงว่า ภาวะผู้นำบริการของผู้บริหารโรงเรียน ฯ อยู่ในระดับที่ต่ำ

7. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ ดังนี้

- 1) ความถี่ (Frequency)
- 2) ร้อยละ (Percentage)
- 3) ค่าเฉลี่ย
- 4) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
- 5) วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) จากแบบสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาภาวะผู้นำบริการของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนสามัคคีธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

ตารางที่ 1.1 วิเคราะห์ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานภาวะผู้นำบริการของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนสามัคคีธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 โดยรวม

n = 92

ด้านที่	สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{x}$	S.D.	ลำดับที่	ความหมาย
สมรรถนะหลัก					
1	ด้านการเป็นผู้ฟังที่ดี	4.45	0.71	9	มาก
2	ด้านการยอมรับและเห็นใจผู้อื่น	4.47	0.66	7	มาก
3	ด้านการเยียวยา	4.53	0.62	2	มากที่สุด
4	ด้านการตระหนักรู้	4.45	0.62	8	มาก
5	ด้านการโน้มน้าว	4.43	0.59	10	มาก
6	ด้านการสร้างมโนทัศน์	4.48	0.57	5	มาก
7	ด้านการมองการณ์ไกล	4.48	0.60	6	มาก
8	ด้านการให้บริการ	4.51	0.58	3	มากที่สุด
9	ด้านการอุทิศตนเพื่อพัฒนาบุคคล	4.54	0.60	1	มากที่สุด
10	ด้านการสร้างชุมชน	4.49	0.55	4	มาก
รวม		4.49	0.60	-	มาก

จากตารางที่ 1.1 พบว่า ภาวะผู้นำบริการของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนสามัคคีธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.61) เมื่อ พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านที่ 9 การอุทิศตนเพื่อพัฒนาบุคคล ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.60) รองลงมา คือ ด้านที่ 3 การเยียวยา ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.62) และ ต่ำสุด คือ ด้านที่ 5 การโน้มน้าว ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.66) สำหรับส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เมื่อพิจารณาแล้ว พบว่า ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าอยู่ระหว่าง 0.55 - 0.71 แสดงว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นสอดคล้องไปในทางเดียวกัน เมื่อพิจารณาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีค่าอยู่ระหว่าง 0.55 - 0.71 แสดงว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นสอดคล้องไปในทางเดียวกัน

ตารางที่ 1.2 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำบริการของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนสามัคคีธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำ บริการของผู้บริหารโรงเรียน ในกลุ่มโรงเรียนสามัคคีธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2		ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ			
		ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 1	ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 2	ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 3	ค่าความ คิดเห็น
1	ผู้บริหารรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	✓	✓	✓	3
2	ผู้บริหารยอมรับ เข้าใจ และเห็นใจผู้อื่น	✓	✓	✓	3
3	ผู้บริหารสามารถให้คำปรึกษาและ ช่วยเหลือผู้อื่นได้	✓	✓	✓	3
4	ผู้บริหารสามารถไตร่ตรองปัญหาที่ เกิดขึ้นได้อย่างมีสติ	✓	✓	✓	3
5	ผู้บริหารสามารถโน้มน้าวผู้อื่นให้ทำงานด้วยความเต็มใจ	✓	✓	✓	3
6	ผู้บริหารสามารถกำหนดเป้าหมาย ในการทำงานที่ชัดเจนได้	✓	✓	✓	3
7	ผู้บริหารสามารถวางแผนการทำงานล่วงหน้าได้อย่างเป็น ระบบ	✓	✓	✓	3
8	ผู้บริหารให้ความสำคัญของการบริการผู้อื่นมากกว่าความ ต้องการของตนเอง	✓	✓	✓	3
9	ผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้อื่นพัฒนาตนเอง	✓	✓	✓	3
10	ผู้บริหารส่งเสริมให้มีการช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกันภายใน สถานศึกษา	✓	✓	✓	3

จากตารางที่ 1.2 สามารถสรุปแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำบริการของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนสามัคคีธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 จากความคิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เหมือนกันทั้ง 3 ท่าน มี 10 แนวทาง ดังนี้ 1) ผู้บริหารควรรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 2) ผู้บริหาร ควรยอมรับ เข้าใจ และเห็นใจผู้อื่น 3) ผู้บริหารสามารถให้คำปรึกษาและช่วยเหลือผู้อื่นได้ 4) ผู้บริหารสามารถ ไตร่ตรองปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีสติ 5) ผู้บริหารสามารถโน้มน้าวผู้อื่นให้ทำงานด้วยความเต็มใจ 6) ผู้บริหารสามารถกำหนดเป้าหมายในการทำงานที่ชัดเจนได้ 7) ผู้บริหารสามารถวางแผนการทำงานล่วงหน้าได้อย่างเป็นระบบ 8) ผู้บริหารให้ความสำคัญของการบริการผู้อื่นมากกว่าความต้องการของตนเอง 9) ผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้อื่นพัฒนาตนเอง 10) ผู้บริหารควรส่งเสริมให้มีการช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกันภายในสถานศึกษา

อภิปรายผล

ผลการวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำบริการของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนสามัคคีธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1) ภาวะผู้นำบริการของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนสามัคคีธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานของ การวิจัยที่ตั้งไว้ว่า ภาวะผู้นำบริการของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนสามัคคีธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารโรงเรียนใน กลุ่มโรงเรียนสามัคคีธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ส่วนใหญ่มี อายุ 41 ปี ขึ้นไป รวมทั้งมีประสบการณ์

การทำงานในตำแหน่ง 21 ปี ขึ้นไป ทำให้มีทักษะในการบริหารงานและ ประสบการณ์ในการทำงานมาก ผู้บริหารสถานศึกษา มีบทบาทในการบริหารงานเพื่อจัดการศึกษาให้บรรลุผล สำเร็จ รวมถึงต้องรับผิดชอบต่อผลการ จัดการศึกษา ในสถานศึกษาของตน ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำ ในระดับสูง ทั้งในด้าน การกำหนดทิศทางและวางแผนการทำงานที่เป็นระบบและชัดเจน รับฟังความคิดเห็นและ ความ ต้องการของบุคลากร สร้างแรงจูงใจในการทำงาน รวมทั้งยังส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากร ได้พัฒนา ตนเองและมีความก้าวหน้าในวิชาชีพ จนทำให้บุคลากรเกิดรู้สึกยอมรับ มั่นใจ และเชื่อมั่นใน ภาวะผู้นำมุ่งบริการ ของผู้บริหารสถานศึกษา ส่งผลให้บุคลากรทุ่มเทความรู้ความสามารถในการ ปฏิบัติงานเพื่อสถานศึกษาของตน อย่างเต็มที่ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สวรรส ศรีบาง (2564) ได้ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำใฝ่ บริการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำใฝ่บริการโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก รวมทั้งสอดคล้องกับ จีรวรรณ เล่งพาณิษฐ์ (2554, น. 14) ที่ได้ศึกษาเรื่องโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำแบบ ใฝ่บริการของผู้บริหารสถานศึกษา ขึ้นพื้นฐาน พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีระดับ การแสดงออกภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการในระดับมาก หากพิจารณาภาวะผู้นำมุ่งบริการของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนสามัคคีธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 เป็นรายด้านพบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่ามัธยฐานเลขคณิต จากมากไปน้อย ดังนี้ การอุทิศตนเพื่อพัฒนาบุคคล การเยียวยา การให้บริการ การสร้างชุมชน การสร้างมนต์เสน่ห์ การมองการณ์ไกล การโน้มน้าว การตระหนักรู้ การเป็นผู้ฟังที่ดี และ การยอมรับและเห็นใจผู้อื่น ตามลำดับ ทั้งนี้ ด้านการอุทิศตนเพื่อพัฒนาบุคคล มีค่ามัธยฐานเลขคณิตอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าการอุทิศตนเพื่อพัฒนา บุคคลเป็นปัจจัยที่สำคัญของภาวะผู้นำมุ่งบริการของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนสามัคคีธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะบุคลากร ในสถานศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายของสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายที่กำหนดสถานศึกษาจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับศักยภาพของบุคลากรที่จะทำงานที่ได้รับมอบหมาย ให้มีประสิทธิภาพ หากบุคลากรมีความมุ่งมั่นตั้งใจ ทุ่มเท และมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน ก็จะทำให้เกิดประสิทธิผลที่ดียิ่งขึ้นจนนโยบายของสถานศึกษา ประสบผลสำเร็จ ทำให้ผู้บริหาร สถานศึกษาต้องมีการเตรียมความพร้อมอยู่เสมอ มีความมุ่งมั่น ตั้งใจที่จะส่งเสริม และสนับสนุนให้ บุคลากรในสถานศึกษามีการพัฒนาตนเอง ส่งเสริมและพัฒนาความก้าวหน้าทางวิชาชีพ รวมทั้ง ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถทำให้บุคลากรได้แสดงออกถึงคุณค่าของตน ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ทำให้ บุคลากรได้เห็นถึงความตั้งใจ ความเสียสละเวลาของผู้บริหารที่อุทิศตนพัฒนาบุคลากรให้ได้ พัฒนาความสามารถ ของตนเองได้อย่างเต็มที่ รวมทั้งผู้บริหารให้การดูแลและตอบสนองความต้องการ ของบุคลากรด้วยความเต็มใจ ให้ ความสำคัญและสนับสนุนความต้องการบุคลากรเป็นอย่างดี ทั้งนี้ผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนสามัคคีธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 อาจมีประสบการณ์ในการทำงานไม่ เพียงพอสำหรับการโน้มน้าว แต่ อย่างไรก็ตามภาวะผู้นำมุ่งบริการของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนสามัคคี ธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ด้านการโน้มน้าวอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ ธนบดี ศรีโคตร (2562) ได้ทำการศึกษาเรื่องสภาพและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบ ใฝ่ บริการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) สภาพภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เปรียบเทียบภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการของ ผู้บริหารสถานศึกษา 3) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการของผู้บริหาร สถานศึกษา โดย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำมุ่งบริการของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนสามัคคีธรรมสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 มีแนวทางในการพัฒนาพหุแนวทาง ซึ่ง สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำมุ่งบริการของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่ม โรงเรียนสามัคคีธรรมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 มีพหุแนวทาง เนื่องจากการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง 3 ท่าน ได้ให้แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำมุ่งบริการของผู้บริหารโรงเรียน ไว้ ดังนี้

ผู้วิจัยได้นำประเด็นที่ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเห็นตรงกันทั้ง 3 ท่าน จำนวน 10 ข้อ (1) ผู้บริหารรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น (2) ผู้บริหารยอมรับ เข้าใจ และเห็นใจผู้อื่น (3) ผู้บริหารสามารถให้คำปรึกษาและช่วยเหลือผู้อื่นได้ (4) ผู้บริหารสามารถไตร่ตรองปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีสติ (5) ผู้บริหารสามารถโน้มน้าวผู้อื่นให้ทำงานด้วยความเต็มใจ (6) ผู้บริหารสามารถกำหนดเป้าหมายในการทำงานที่ชัดเจนได้ (7) ผู้บริหารสามารถวางแผนการทำงานล่วงหน้าได้อย่างเป็นระบบ (8) ผู้บริหารให้ความสำคัญของการบริการผู้อื่นมากกว่าความต้องการของตนเอง (9) ผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้อื่นพัฒนาตนเอง (10) ผู้บริหารส่งเสริมให้มีการช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน ภายในสถานศึกษา สอดคล้อง สวรรศ ศรีบาง (2564) ได้ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของ ผู้บริหาร สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสินธุ์ เขต 2 จากการศึกษาแนวทางการ พัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการของผู้บริหารสถานศึกษาสามารถ ออกแบบ โปรแกรมการพัฒนาภาวะผู้นำใ้บริการ ทั้งหมด 2 โปรแกรม ได้แก่ โปรแกรมการพัฒนาภาวะผู้นำ ด้านบริการสู่ ความเป็นเลิศและโปรแกรมการพัฒนา เครือข่ายการพัฒนาภาวะผู้นำด้านบริการสู่ความเป็นเลิศ สอดคล้องกับ ธนบดี ศรี โคตร (2562) ได้ทำการศึกษา เรื่องสภาพและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบ ใ้บริการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบใ้บริการของ ผู้บริหาร สถานศึกษาเอกชน สรุปได้ 3 แนวทาง คือ 1.ผู้บริหารควรมีการจัดทำสื่อที่ทำให้บุคคลได้เข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร 2. ผู้บริหารควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรได้มีส่วนร่วม ตัดสินใจและทำข้อตกลงใน การจัดการศึกษาของ โรงเรียน และ 3.ผู้บริหารควรรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องเพื่อนำไปวิเคราะห์พิจารณาประกอบการตัดสินใจ ในการบริหารงาน และการกำหนดวิสัยทัศน์ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวทางการพัฒนาเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำมุ่งบริการ ของผู้บริหารโรงเรียนที่ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ให้กับผู้บริหารโรงเรียน ดังนี้ 1) ด้านการตระหนักรู้ คือ ผู้นำต้อง ตื่นตัวอย่างมีไหวพริบ เข้าใจ ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมและค่านิยม สามารถเห็นสถานการณ์ ส่วนใหญ่ ได้จากการบูรณาการ และมีมุมมอง ที่เป็นองค์รวมมากกว่า มีสติ มีความมั่นใจในการ เผชิญหน้ากับสิ่งที่ไม่รู้ ต้อง เปิดรับการตระหนักรู้สู่ความรู้แจ้ง และมีความคิดที่ยอดเยี่ยมอย่าง สร้างสรรค์ 2) ด้านการให้บริการ คือ ผู้นำใส่ใจ อุทิศตนต่อการให้บริการคนอื่นก่อนความ ต้องการของตนเอง พยายามแสวงหาหนทางเพื่อการตอบสนองความต้องการของสังคมมากกว่าความ ต้องการขององค์กร มีความต้องการที่จะทำอะไรเพื่อความยั่งยืนของ สภาพแวดล้อม และใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่เพื่อทำประโยชน์ให้กับสังคม ให้ ความสำคัญกับการช่วยเหลือหรือรับใช้ ความต้องการของผู้อื่น 3) ด้านการอุทิศตนเพื่อพัฒนาบุคคล คือ ผู้นำต้องมีความ เชื่อมั่นว่าคนมีคุณค่าภายใน มากกว่าสิ่งที่เห็นจากภายนอกหรือมากกว่าสิ่งที่เป็นผลงานของบุคลากร อุทิศตนเพื่อพัฒนา บุคคลแต่ละคนและ ทุกๆ คนภายในองค์กร มีความผูกพันกับความเจริญเติบโต และ ความก้าวหน้าของผู้อื่น มีความสามารถในการระบุ ความต้องการและให้โอกาสในการพัฒนาแก่ผู้อื่น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากแนวทางการพัฒนา ภาวะผู้นำมุ่งบริการของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนสามัคคีธรรม สังกัด สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ผู้วิจัยสามารถนำมาสังเคราะห์เป็นโครงการที่ ใช้ใน แผนพัฒนา โรงเรียนในปีถัดไปได้ ดังนี้

- 1) ควรจัดให้มีพัฒนาและหาแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง
- 2) ควรจัดอบรม ประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และทักษะภาวะผู้นำมุ่งบริการของ ผู้บริหารสถานศึกษา
- 3) ควรส่งเสริมพัฒนาภาวะผู้นำด้านอื่นควบคู่กับภาวะผู้นำมุ่งบริการ ผู้บริหารควรเสริมสร้างภาวะผู้นำ ใน มิติอื่น ๆ เช่น การสร้างความไว้วางใจ การบริหารความขัดแย้ง หรือการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเสริม แรงจูงใจ ของครูให้เพิ่มมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาภาวะผู้นำบริการของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2
- 2) ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำบริการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

เอกสารอ้างอิง

- สมุทร ชำนาญ. (2554). "ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้: มุมมองใหม่ของภาวะผู้นำทางการศึกษา," วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา ปีที่ 5 ฉบับที่ 2.
- สมคิด บางโม. (2558). องค์การและการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร: วิทย์พัฒน์.
- พรพิพัฒน์ ตั้งจิตวัฒนากุล. (2560). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบให้บริการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.
- จิรวรรณ เล่งพาณิชย์. (2554). "โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำแบบให้บริการของ ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน" วิทยานิพนธ์ ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิต วิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศิริทิพย์ เฟื่องสง. (2563). ภาวะผู้นำฝ่ายบริการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา พัทลุงเขต 1. งานวิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชา บริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ อุดสาหกรรม, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- อภิชาติ อมันตภักดิ์. (2558). ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กร ของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาพสินธุ์ เขต 3. งานวิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ธนบดี ศรีโคตร. (2562). สภาพและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบให้บริการของผู้บริหาร สถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาพสินธุ์เขต 2. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- เสาวรส ศรีบาง. (2564). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบให้บริการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 2. วารสารสารสนเทศ.
- Robert K. Greenleaf, (2002). Servant-leadership: A Journal into the Nature of Legitimate Power and Greatness New Jersey: Paulist Press.
- Kool and Dierendonck, (2012). "Servant leadership and commitment to change, the mediating role of justice and optimism," Journal of Organizational Change Management
- D. W. Stoten (2013) "Servant leadership in English sixth form colleges: what do teachers tell us," International Journal of Educational Management 27, 377-386.
- Abel. A. T. (2002). The characteristics, behaviors, and effective work environments of servant leaders: A Delphi study. (Ph.D. Dissertation, Graduate School Blacksburg, Virginia, USA).
- Hardin. F. (2003). Impacting Texas Public Schools Through A Student Servant-Leader Model. (Ph.D. Dissertation, Texas Tech University, Texas).
- Howell, L. D. (2013). The Relationship Between Perceived Servant Leadership Constructs and Collective Self-Esteem. (Ph.D. Dissertation, University of Plymouth, England).
- Mitterer. M. D. (2017). Servant Leadership and Its Effect on Employee Job Satisfaction and Turnover Intent. (Ph.D. Dissertation, Walden University, Minnesota).